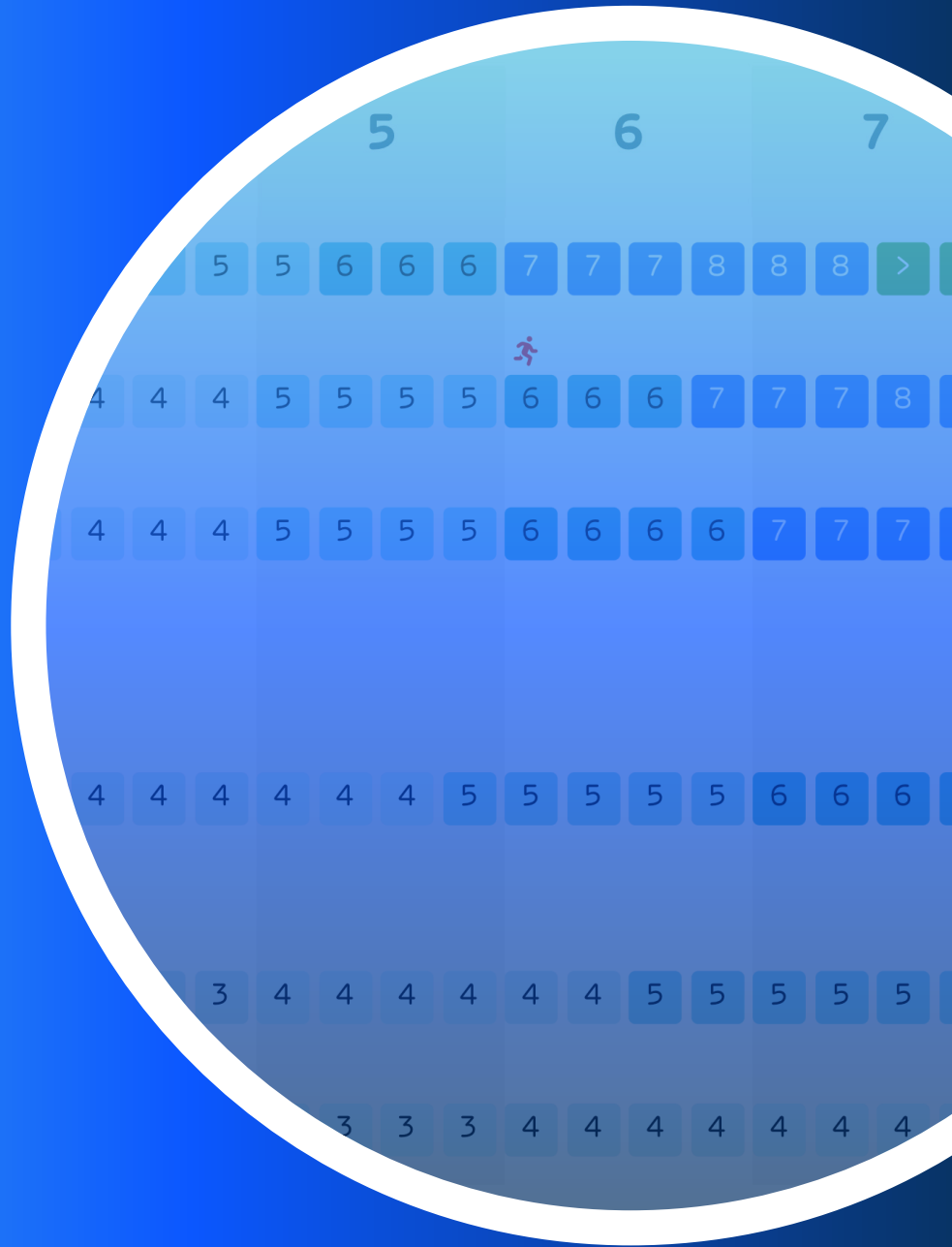

Focus PO
Wijst je de weg

Blog+

Passende leerroutes

De meerwaarde van Focus PO

Menno van Hasselt, februari 2021

Passende leerroutes

Steeds vaker hoor je scholen zeggen dat ze meer flexibel om willen gaan met de methode omdat deze niet altijd aansluit bij de behoeften van de leerlingen in de groep. Dit terwijl scholen opbrengsten moeten behalen die passend zijn bij de schoolpopulatie. In dit blog gaat Menno van Hasselt in op de aandachtspunten van het flexibeler inzetten van de methode als een 'bronnenboek'.

Is de lesmethode wel een geschikte ruggengraat?

Elke school moet zorgen voor een ononderbroken leerproces voor elke leerling. Dit proces wordt georganiseerd via het inrichten van leerroutes. Leerroutes zijn leerlijnen die gecombineerd worden met een didactische aanpak. De meeste scholen gebruiken hier lesmethoden als ruggengraat voor. Elke taal- of rekenmethode is ontwikkeld op basis van breed geaccepteerde opvattingen over de constructie van leerlijnen en didactische aanpakken. Een lesmethode is echter nooit precies gemaakt voor jouw school, jouw groep en jouw leerlingen. Je zult deze zelf passend moeten maken. De basisaanpak van elke lesmethode richt zich namelijk op de gemiddelde uitstroom in Nederland; vmbo-t/havo niveau. Na het basisonderwijs stromen leerlingen echter uit naar verschillende onderwijstypen, van praktijkonderwijs tot en met gymnasium. Vandaar dat lesmethodes ook leerstof aanbieden op vmbo basis/kader en vwo niveau. Als de gemiddelde uitstroom van jouw school havo/vwo is, dan is het basisniveau in de groep anders dan waar de methode van uit gaat. En dit zorgt, ondanks een goede didactische aanpak, niet altijd tot het behalen van de verwachte vaardigheden passend bij het uitstroomadviezen van de leerlingen. Om grip op de opbrengsten te houden is het belangrijk dat je als leerkracht o.a. voldoende zicht hebt op de doorgaande leerlijnen.

Convergent of divergent differentiëren

De lesmethode meer flexibel inzetten betekent dat je gaat nadenken over het anders organiseren van leerroutes. Er zijn twee manieren om rekening te houden met verschillen tussen leerlingen: via convergente of divergente differentiatie. Bij convergente differentiatie zijn voor alle leerlingen de doelen gelijk. Je varieert je aanpak(en) om leerlingen doelen te laten beheersen. Je intensiveert de aanpak wanneer leerlingen doelen moeilijk vinden of verrijkt de aanpak wanneer leerlingen gemakkelijk leren. Bij divergente differentiatie zijn de doelen voor de leerlingen verschillend. Ze kunnen, binnen dezelfde groep, ook lagere en hogere doelen aangeboden krijgen. In de praktijk zie je dit meestal vanaf groep 6 gebeuren. Dat is het moment dat het aanbod bij leerlingen die lager of hoger dan gemiddeld leervaardig zijn gaat wringen. Of je kiest voor convergent of divergent differentiëren, je zult het aanbod moeten laten aansluiten bij de behoefte en het uitstroomniveau (of leerpotentie) van je leerlingen. Hiervoor zijn de cruciale leerdoelen een belangrijk hulpmiddel.

Cruciale leerdoelen

Wil je flexibel omgaan met de methode, dan is kennis van de leerlijn noodzakelijk. Hoe krijg je als leerkracht voldoende overzicht in de opbouw? Kerndoelen zijn te vage beschrijvingen en lesmethodes bieden zoveel aanbodsdoelen dat je overzicht mist wat leerlingen nu echt moeten beheersen op een bepaald punt in het jaar. Focussen op cruciale leerdoelen biedt de oplossing. Bij cruciale leerdoelen gaat het namelijk om de beheersing van het doel. Een doel is cruciaal wanneer het aan de volgende criteria voldoet:

- Het is essentieel in de leerlijn naar referentieniveaus 2F en 1S.
- Het is tijdgebonden: je stelt in de verschillende leerlijnen vast wanneer leerlingen een bepaald doel moet beheersen.
- Het is methodeoverstijgend.

	1S	1S	1S	1S	1S
5.2 MM Ik weet dat 1000 g = 1 kg.	●	●	●	●	●
5.2 MM Ik ken referentiematen voor g.	●	●	●	●	●
5.2 MM Ik ken de maten liter (l) en milliliter (ml).	●	●	●	●	●
5.3 G Ik kan deelsommen bij de tafels t/m 10 uitrekenen en daarbij strategieën gebruiken zoals herhaald aftrekken en op basis van een keersom.	●	●	●	●	●

Overzicht beheersing cruciale leerdoelen voor rekenen (referentieniveau 1S, groep 5).

Je komt tot een keuze van cruciale leerdoelen door met elkaar in gesprek te gaan. Dit kun je bijvoorbeeld doen aan de hand van de referentiesets cruciale leerdoelen 1S/2F van HELDER Onderwijsadvies. Zicht op de cruciale leerdoelen, betekent ook een betere kijk op de ontwikkeling van leerlingen op de referentieniveaus. En daarmee ook op de eindopbrengsten aan het eind van groep 8. Pak het referentiekader er eens bij en leg dit naast de cruciale leerdoelen. Je zult de samenhang al snel zien.

Richtlijnen voor werken met passende leerroutes

Het effect van zowel een convergente als divergente differentiatie hangt af van de uitvoering. Je wilt aansluiten op de onderwijsbehoeften van leerlingen. Je wilt ook voldoende instructiemomenten kunnen organiseren en genoeg tijd overhouden om tijdens de verwerking leerlingen te begeleiden.

OVERZICHT LEERROUTES				
DOELGROEP	REKENEN		LEZEN	
	Basis	Plus	Basis	Plus
*****	1S	1S	2F	3F
*****	>1S	>1S		

Overzicht van basis- en plusleerroutes voor rekenen en lezen.

De volgende stappen en richtlijnen helpen je om grip te houden:

- Stel zelf leerroutes samen door met het team keuzes te maken van cruciale leerdoelen. Dit helpt je om zicht te krijgen op doorgaande leerlijnen;
- Kies met het team de momenten waarop deze doelen beheerst moeten worden. Dit kan en mag per school verschillen;
- Stem je didactiek en leerlijnen zoveel mogelijk af op de middenmoot (middelste 60% van de schoolpopulatie of groep). Zo bereik je met de basisaanpak al het grootste deel van je leerlingen. Het verder passend maken voor de overige leerlingen is dan eenvoudiger;
- Verdiep je in de mogelijkheden, onmogelijkheden en effecten van het vertragen, intensiveren, verrijken en versnellen van leerroutes en ga met elkaar het gesprek aan hoe je dit wilt organiseren;
- Check de bandbreedte van jullie lesmethode. In hoeverre bieden deze doelen richting 3F aan?;
- Kies een schoolambitie die passend is bij de schoolpopulatie én de middenmoot. De schoolweging kan hierbij, naast de referentieniveaus en verwachte uitstroom, als ijkpunt dienen;
- Zorg voor betekenisvolle overzichten om opbrengsten op school-, groeps- en leerlingniveau te kunnen evalueren en te analyseren;
- Accepteer dat leerroutes nooit voor 100% dekkend zijn. Zolang leerlingen maar een voldoende respons (vaardigheidsgroei, leerdoelbeheersing en betrokkenheid) laten zien.

De kunst van versnellen

Methodes zijn helpend bij een passend aanbod, maar niet volledig dekkend. Hoe groter de groep leerlingen is die door de lesmethode te weinig wordt uitgedaagd of ondersteund, hoe minder de lesmethode passend is op school- en groepsniveau. Het voor deze leerlingen verder passend maken van het onderwijs gebeurt in de praktijk vaak door:

- Leerlingen een eigen ontwikkelingsperspectief te geven wanneer referentieniveau 1F niet wordt gehaald.
- Leerlingen te groeperen rond dezelfde niveaus.
- Extra verrijking te organiseren, soms via plusklassen.
- Leerlingen een groep terug of vooruit te zetten.

Waarom kiezen scholen niet vaker voor het versneld aanbieden van de leerlijnen? Dit hoeft niet per se te leiden tot het meer divergent organiseren van het onderwijs. Je kunt ook versnelde leerroutes aanbieden voor groepen leerlingen. Op sommige scholen zou het aanbod zelfs versneld kunnen worden met alle leerlingen. Argumenten om dit niet te doen zijn vaak ongefundeerd. Versnellen kun je prima organiseren binnen acht jaar basisonderwijs en ook is er voldoende aanbod beschikbaar op de hogere referentieniveaus. Er zijn zelfs aanbieders van methodes en methodeonafhankelijke toetsen die aanbod hebben en rapporteren op het referentieniveau 2S/3F (of richting 3F).

Samenvattend

Lesmethodes zijn handige hulpmiddelen, maar in de praktijk niet passend voor alle leerlingen. Ze moeten daarom soms flexibeler gehanteerd worden. Dat doe je door zelf na te denken over cruciale leerdoelen. Zicht op leerlijnen en cruciale leerdoelen helpt je namelijk om het onderwijs verder passend te maken. Je organiseert dit convergent door het basisaanbod te intensiveren en te verrijken. Of divergent door het basisaanbod te vertragen of te versnellen. Voor elke leerling een eigen passende leerroute is een utopie. Het is de kunst om het onderwijs als eerste voor de grootste groep passend te maken en daarna te kijken voor welke leerlingen er nog iets extra's nodig is. Over de grenzen van de referentieniveaus durven denken biedt mogelijkheden voor de cognitief sterkere leerlingen. In het volgende blog gaan we dieper in op cruciale leerdoelen en het plannen van leerroutes.

Reflectievragen

- Is volgens jou/jullie de lesmethode passend voor de meeste leerlingen? En waaraan merk je dit?
- Welke kennis heb jij van cruciale leerdoelen en referentieniveaus? En wat zou deze kennis opleveren?
- Hebben jullie het onderwijs convergent of divergent georganiseerd? En kun je deze keuze beargumenteren?
- Wat is het effect van deze keuze? Ben je daar tevreden mee?
- Zou jij een argument kunnen bedenken waarom versnellen op jouw school besproken zou moeten worden? En hoe denk jij over het versnellen van de leerlijn?

In november 2020 is de vernieuwde versie van Focus PO live gegaan. Dit onderwijsplansysteem ondersteunt het proces van Opbrengstgericht Passend Onderwijs zoals dit staat beschreven in de publicatie 'Zes uitgangspunten van Opbrengstgericht Passend Onderwijs'. De planmodule van cruciale leerdoelen en de praktische overzichten op school-groeps- en leerlingniveau vormen in samenhang een heldere ondersteuning van het kwaliteitsbeleid en het proces van verantwoording. HELDER Onderwijsadvies begeleidt en adviseert basisscholen bij de invoering van Focus PO. In een serie blogs gaan adviseurs van HELDER Onderwijsadvies in op de achtergrond van het invoeren van Opbrengstgericht Passend Onderwijs.

Wil je deze informatie niet missen? Volg ons dan op onze [website](#) op [LinkedIn](#) of op [Facebook](#)

door Menno van Hasselt

Onderwijsadviseur HELDER Onderwijsadvies